

GAZDASÁG & TÁRSADALOM

Journal of Economy & Society

TARTALOM

Katits Etelka – Magyar Katinka – Varga Zsuzsanna – Palányi Ildikó
A pénzügyi turnaround controlling rendszer alkalmazása
a hazai vállalati életszakaszokban

Jandala Csilla – Gál Pál Zoltán – Böröcz Lajos – Darázs Fanni
A turizmus munkaerő-helyzete a pandémia után

Németh Nikoletta – Mészáros Katalin
Lakossági attitűd vizsgálat Győr-Moson-Sopron megyében
– középpontban a szelektív hulladékgyűjtés és a hulladék újrahasznosítása

Solderits, Thomas
Artificial intelligence – the Gamechanger in the automotive industry
to counteract material shortage in a crisisy

Székely Csaba
A PhD-fokozat értéke a gazdálkodás- és szervezéstudományok területén
– 30 éves szubjektív visszatekintés

2021/2

Gazdaság & Társadalom

14. ÉVFOLYAM

2021.

2. SZÁM

TARTALOM

TANULMÁNYOK/STUDIES	3
A pénzügyi turnaround controlling rendszer alkalmazása a hazai vállalati életszakaszokban	
<i>Katits Etelka – Magyar Katinka – Varga Zsuzsanna – Palányi Ildikó</i>	5
A turizmus munkaerő-helyzete a pandémia után	
<i>Jandala Csilla – Gál Pál Zoltán – Böröcz Lajos – Darázs Fanni</i>	39
Lakossági attitűd vizsgálat Győr-Moson-Sopron megyében – középpontban a szelektív hulladékgyűjtés és a hulladék újrahasznosítása	
<i>Németh Nikoletta – Mészáros Katalin</i>	56
Artificial intelligence – the Gamechanger in the automotive industry to counteract material shortage in a crisis	
<i>Thomas Solderits</i>	75
A PhD-fokozat értéke a gazdálkodás- és szervezéstudományok területén – 30 éves szubjektív visszatekintés	
<i>Székely Csaba</i>	87
ABSTRACTS IN ENGLISH	109

A turizmus munkaerő-helyzete a pandémia után

*Jandala Csilla¹ – Gál Pál Zoltán² – Böröcz Lajos³
– Darázs Fanni⁴*

ABSZTRAKT: A turizmus a világgazdaság egyik legjelentősebb szektora. A foglalkoztatottak közül minden 11. ember itt talál munkát. A Covid-19 óriási károkat okozott a szektornak, sok millió munkavállaló elhagyta az ágazatot. Magyarországon is kulcskérdés a munkaerő-hiány. Vajon meg lehet-e oldani ezeket a problémákat, és van-e esély a szektor vonzerejének visszaállítására.

Az EU részbeni finanszírozásában megvalósuló Next Tourism Generation projekt esélyt jelenthet a probléma megoldására.

KULCSSZAVAK: turizmus, fenntarthatóság, munkaerő, készségek és képzés

JEL-kódok: L83, Q56, J21, I29

Bevezetés⁵

A turizmus az elmúlt évtizedekben tapasztalt rohamos fejlődése következtében az 1980-as évek végére, az 1990-es évek elejére a világgazdaság egyik vezető szektorává vált. A UNWTO⁶ valamint a WTTC⁷ jelentései szerint 2019-ig, a pandémiát megelőzően a nemzetközi turizmus összforgalmára az alábbi adatok voltak jellemzők:

- Éves összforgalma az összesített GDP kb. 9%-ával volt egyenlő.
- Hozzáadott értéke a teljes forgalom kb. 50%-át jelentette.

¹ Dr. Jandala Csilla egyetemi docens, Soproni Egyetem Lámfalussy Sándor Közgazdaságtudományi Kar (jandala.csilla@uni-sopron.hu)

² Gál Pál Zoltán elnök, VIMOSZ – Turisztikai és Vendéglátó Munkaadók Országos Szövetsége (pres@vimosz.org)

³ Dr. Böröcz Lajos főtítká, VIMOSZ – Turisztikai és Vendéglátó Munkaadók Országos Szövetsége (hha@vimosz.org)

⁴ Darázs Fanni kutatási asszisztens, VIMOSZ – Turisztikai és Vendéglátó Munkaadók Országos Szövetsége (fdarazs@vimosz.org)

⁵ A tanulmány a szerzők által „A turizmus fenntarthatósága a pandémia után” címen írt korábbi publikációjának kutatásán alapszik

⁶ United Nations World Tourism Organization = Turisztikai Világszervezet

⁷ World Travel and Tourism Council = Turisztikai és Utazási Világtanács

- A világon minden 11. ember a turizmusban talált munkahelyet, egyre több országban a legfontosabb munkahelyteremtő tényezővé vált.
- A nemzetközi turizmusban évente több mint 1,3 milliárd turistát regisztráltak. A belföldi turizmusban kb. 5-6 milliárd érkezéssel számoltak a világ országai.
- A nemzetközi turizusból származó éves bevételek meghaladták az 1,5 billió USD összeget, ez a világ nemzetközi áruforgalmának 7%-át, a nemzetközi áru- és szolgáltatásexportnak 30%-át jelentette.

A turizmus kétségkívül a világgazdaság egyik legdinamikusabban növekvő szektora, azonban semmiképpen sem tekinthető csodaszernek: nem várható, hogy önmagában megszünteti a gazdasági problémákat. Ugyanakkor igaz, hogy képes azok enyhítésére. Amennyiben fejlesztése a fenntarthatóság elveinek megfelelően, tervezetten és kontrolláltan történik, a turizmus képes a gazdaságra, társadalomra, a környezetre hosszú távon pozitív hatást gyakorolni.

A turizmus szektor helyzete a pandémia után

A világturizmus forgalmának változása

A világgazdaság ágazatai közül az egyik legnagyobb csapást a turizmus szenvedte/szenvedi el a Covid-19 megjelenésével. Becslések szerint⁸ több mint 4 billió USD a világ GDP vesztesége, amiből a legpesszimistább becslések szerint 2,4 billió USD (60%) a nemzetközi és a belföldi turizmus óriási visszaeséséből fakad. A nemzetközi turistaérkezések száma 2021-ben január és június között 2019 hasonló időszakához képest az Ázsia és Csendes-Óceánia régióban 95%-kal, Európában 85%-kal, a Közel-Keleten 83%-kal, Afrikában 81%-kal, Amerikában 72%-kal csökkent.

Az összes régióban egyidejűleg megnövekedett a belföldi turizmus: az emberek biztonságosabb úticélokot kerestek, így a motivációk között a VFR (rokonlátogatás) és a „csendesebb” desztinációkban való üdülés, aktív turizmus dominált. Egyértelműen megállapítható, hogy az utazási távolság csökken és erősödik a természet-közelség igénye, a tematikus utak kereslete.

⁸ www.unwto.org

A pandémia gazdasági hatásai a turizmus szektorban

A turizmus szektorban működő vállalkozások számára is rendkívüli volt ez az időszak. A vállalkozások egy része nem „élte túl” a kiszámíthatatlan le-, illetve bezárásokat. Az egyes országok különböző formában és mértékben igyekeztek segíteni a helyzeten annak érdekében, hogy a szakképzett munkaerőt meg lehessen tartani a nyitás utáni időkre. Ez a törekvés nem járt mindenhol sikerrel, mivel a munkavállalók egy része teljesen és -úgy tűnik- végleg elhagyta a szektort. Más területen (építőipar, kereskedelem) találtak munkát, ahol kiszámítható és család-barát a munkaidő-beosztás és magasabb, ráadásul stabil a jövedelem. Következésképpen a nyitást követően számos fogadó területen jelentett/jelent gondot a munkaerő-hiány.

A WTTC elemzése szerint 2019-ben az utazás és turizmus volt az egyik legmeghatározóbb ágazat világszerte: minden 10. munkahely, 2015 és 2019 között pedig minden 4. új munkahely ebben a szektorban jött létre. 2011 és 2019 között az utazás és turizmus gyorsabban növekedett, mint a világgazdaság, és az előrejelzések szerint a következő évtizedben 100 millió új munkahelyet teremtett volna.

A koronavírus-járvány megjelenésével azonban az ágazat az összeomlás határára sodródott, világszerte tömegek hagyták el a turizmust a lezárások, kijárási tilalmak és utazási korlátozások miatt. Csak a 2020-as évben 62 millió munkahely szűnt meg a szektorban, ami 18,5 százalékos csökkenést jelent. 2021-ben azonban – a néhány országban tapasztalható proaktív fellépésnek köszönhetően – az ágazatban munkahelyek millióit és az ott dolgozók veszélyeztetett megélhetését mentették meg a különböző támogatási programok révén.

A WTTC 2021. októberi gazdasági elemzése⁹ szerint az ágazatban a foglalkoztatottság 2021-ben 0,7 százalékkal nőtt, ami 2 millió új álláshelyet jelent. Az előrejelzések alapján 2022-ben 18 százalékos növekedést várnak, vagyis az ágazat újra 324 millió főt foglalkoztathat, ami mindössze 10 millióval lesz a 2019-es szint alatt. Ennek eléréséhez azonban megfelelő számú elérhető munkaerőre lesz szükség. Mivel a járvány alatt sokan elhagyták a szektort, ezért az utazási és idegenforgalmi ágazatban jelenleg tapasztalható munkaerőhiány problémájának proaktív kezelése elengedhetetlen a cél eléréséhez, különösen a fejlett országokban.

⁹ <https://wtcc.org/Portals/0/Documents/Reports/2021/WTTC-Staff-Shortages.pdf>

A Medallia¹⁰ által közzétett új kutatásból kiderül, hogy a vendéglátásban dolgozók 38%-a fontolgatja, vagy már tervezi, hogy a következő két hónapban elhagyja munkahelyét. A jelentéshez a Medallia több mint 1250 utazási és vendéglátóipari dolgozót kérdezett meg az Egyesült Államokból, az Egyesült Királyságból, Franciaországból, Spanyolországból és Németországból. Az eredmények a vendéglátóipart napjainkban érintő főbb kihívásokra világítanak rá, többek között arra, hogy az utazáshoz való visszatérés hogyan befolyásolja a munkavállalók munkahelyi elégedettségét, a munkavállalói élményt és a vendégekkel való kapcsolatukat. A jelentésből kiderül, hogy a vendéglátásban dolgozók közel 2/5-e tervezi, hogy az év végéig elhagyja munkahelyét – és hogy a szervezetek 59%-a kevesebb alkalmazottal dolgozik, mint a világjárvány előtt –, ami arra utal, hogy a márkák számára világszerte kihívásokkal teli ünnepi szezon áll előttük. A tanulmány szerint ugyanis, bár a munkavállalók 67%-a arról számolt be, hogy a szervezetüknel megnövekedett vendégforgalom tapasztalható az utazások visszatérése óta, a munkavállalók közel fele (48%) szerint a munkáltatójuk „csak rendben” kezelte ezt a helyzetet.

A jelentés további kiemelt pontjai a következők:

- Az amerikai vendéglátásban dolgozók 68%-a állítja, hogy a szervezetük most kevesebb munkaerővel dolgozik, mint a világjárvány előtt. A három legfontosabb ok globálisan: „egészségügyi és biztonsági aggályok”, „a munkahelyek biztonságának hiánya”, valamint „a dolgozók a leállás alatt új állást kaptak”.
- A vendéglátásban dolgozók 61%-a világszerte azt állítja, hogy a világjárvány kitörése óta nehezebb és kevésbé kifizetődő a munkájuk.
- A munkavállalók negyede (24%) szerint a dolgozói élményük rosszabb lett, és kevésbé érzik magukat elkötelezettnek. Emellett 27% szerint az általuk nyújtott ügyfélélmény is rosszabb lett a világjárvány kezdete óta.
- Továbbra is gondok vannak a munkaerő-felvétellel: A vendéglátásban dolgozók több mint fele (52%) világszerte azt állítja, hogy a jó munkatársak felvétele problémát jelentett a szervezetük számára. A három legfontosabb ok: „nincs elég képzett jelentkező”, „nem áll rendelkezésre elegendő forrás versenyképes fizetést vagy juttatásokat kínálni”, és „a rugalmasság hiánya”.

¹⁰ VIMOSZ Hírlevél, 2021. december 03. 17. évfolyam 41. szám

Az USA ágazati munkaerő-helyzete¹¹ némileg javult. A hivatalos amerikai munkaügyi statisztika szerint a szakértők által várt 400 ezerrel szemben 678 ezerrel nőtt februárban a foglalkoztatottak száma, így a munkanélküliség 3,8%-ra csökkent. Ezzel a 2019. februárihoz képest már csak 2,1 millióval marad el a foglalkoztatottak száma. (Az elmúlt egy év során 5,1%-kal növekedtek az órabérek is.) A növekedésből a leginkább a turizmus-vendéglátás vette ki a részét, összesen 303 ezer új állás született a turizmus-vendéglátás ágazatban. Az elveszett munkahelyek 73%-a származik a turizmusvendéglátásból, míg az USA munkanélkülisége mindössze 1,4%-kal van a 2019-es szint alatt, az ágazat munkanélkülisége aránytalanul magas, 9%-os elmaradásban van. Az elmaradás oka, hogy nincsenek nemzetközi utazók, nagy mértékben lecsökkent az üzleti utazások és a szakmai rendezvények száma, így ezek jövedelme csökkent a lehetőségeket, ugyanakkor hiány tapasztalható a rendelkezésre álló munkaerőállomány tekintetében is, ami szintén gátolja a felvételeket. A forgalomnövekedéshez kérik a külföldiek kötelező tesztjének eltörlését és az USA turizmus marketingjének megerősítését.

A német munkaügyi hivatal legfrissebb adatai szerint¹² a munkanélküliek száma 2 millió 428 ezerre, 5,3%-ra csökkent. Ez 1%-kal alacsonyabb, mint 2021 februárjában, és egyértelmű helyzetjavulást mutat. Megjegyezték azonban, hogy a helyzetfelvételkor az ukrajnai háború még nem volt a képben. A pandémia 2 éve erősen megviselte a német munkaerő-piacot, megemelkedett a munkanélküliség, és millióknak kellett igénybe vennie a Kurzarbeit lehetőséget. A jelenlegi számok azonban a munkaerőpiac egyértelmű helyreállítását mutatják. A VIMOSZ német társ szövetsége, a DEHOGA, március elején 4105 cég részvételével végezte aktuális konjunktúra felmérését. A válaszadó cégek 70,6%-a pozitívan értékelték a korábbi 2G és 2G+ szabályok eltörlését, mindössze 6% találta ezt csak negatívnak. Az ágazat kezd visszatérni a normalitáshoz, országosan a 3G szabályozás van érvényben, és a szállodák és vendéglátóhelyek után nyithatnak a klubok és diszkók is, bár ez utóbbiak még némileg szigorúbb szabályokkal. Január-februárban a 2019 első két hónapjához képest 44,6% volt még a forgalomvesztés, és a cégek 48,1%-a véli, hogy túlélése még kérdéses (az előző hónapban ez még 58,6% volt). Az üdülésre szakosodott szállodák márciusi foglalásait 58,8% tartja rossznak,

¹¹ <https://www.ustravel.org/research/key-findings-state-workforce-and-its-impact-travel>

¹² VIMOSZ Hírlevél, 2022. március 10. 18. évfolyam 7. szám

vagy nagyon rossznak, míg az áprilist 44,2%. A városi és rendezvény-szállodák esetében a helyzet sokkal rosszabb, márciusra 71,1%, áprilisa 60,1% találja helyzetét rossznak, vagy nagyon rossznak. E megítélés szempontjából is pozitívnak találják, hogy a kormányzat meghosszabbította az áthidaló segélyek és a Kurzarbeit pénzek határidejét június 30-ig. Erre annál is inkább szükség van, mert a 9 hónap teljes leállás, majd a szigorú belépési szabályok extrém módon terhelték az ágazatot, és ezt fejeleik meg most a felrobbanóban levő energiaárak. A megkérdezettek 90,6%-a panaszolta rendkívül erős leterhelésként az áremeléseket.

A magyarországi helyzet

A KSH adatai szerint¹³ belföldi vendégek által a kereskedelmi szálláshelyeken (szállodákban, panziókban, kempingekben, üdülőháztelpeken, valamint közösségi szálláshelyeken) eltöltött éjszakák száma 2021 októberében 2020 azonos hónapjához viszonyítva 20%-kal nőtt, azonban 10%-kal elmaradt a Covid19-járvány kitörése előtti, 2019. októberi értéktől. A külföldi vendégek által eltöltött éjszakák száma – elsősorban a járványügyi korlátozások bevezetése miatti alacsony bázis következtében – több mint hat és félszeresére emelkedett, de még így is 48%-kal kevesebb volt a 2019 azonos időszakánál.

1. táblázat: Kereskedelmi szálláshelyek vendégforgalma – Összefoglaló adatok 2021. október

	2021. január–október (ezer)	Változás (%) 2021. január–október/ 2020. január–október	Változás (%) 2021. január–október/ 2019. január–október/
<i>Belföldi vendégéjszakák száma</i>	9 241	-3,3	-10,4
<i>Külföldi vendégéjszakák száma</i>	3 561	-2,4	-48,3
<i>Összes vendégéjszaka</i>	12 802	-3,1	-30,8

Forrás: KSH (9)

A koronavírus-járvány negatív hatásaként 2020 végén a vendéglátóhelyek száma 2019-hez képest több mint 1100 egységgel lett kevesebb (összesen 50 ezer üzlet, 44 ezer kereskedelmi és 6 ezer munkahelyi), dön-

¹³ <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/gyor/ksz/ksz2110.html>

tően az italüzletek és a zenés szórakozóhelyek száma csökkent. A vendéglátó üzletek forgalma (1062 milliárd Ft) folyó áron több mint 27%-kal, változatlan áron pedig 32%-kal csökkent az előző évhez viszonyítva. A külföldi turisták hiánya miatt Budapesten a forgalom visszaesése a legsúlyosabban a turisztikailag frekventált belvárost érintette.

A turizmus-vendéglátás szektorban foglalkoztatottak száma a pandémiát megelőzően meghaladta a 400 ezer főt. Ebből a szálláshely-szolgáltatás vendéglátás területén 2019-ben 193,4 ezer, 2020-ban 177 ezer, 2021-ben 169,4 ezer főt foglalkoztattak. Az adatokból megállapítható, hogy az üres álláshelyek aránya a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás ágazatban továbbra is jelentős, azaz a pandémia utáni újranyitást követően is munkaerőhiánnyal kell számolni az ágazatban.

A nyári csúcsideőben a főbb turisztikai célpontok környékén tele voltak meghirdetett állásokkal a toborzóportálok, a legtöbb munkáltató – legyen az szállodás vagy vendéglátós – arra panaszkodott, hogy alig talál embert, míg a vendéglátásban megmaradt dolgozók a hosszú műszakok miatt emeltek szót.

A Magyar Vendéglátók Ipartestülete szerint¹⁴ mintegy 40-50 ezer ember hiányzik a vendéglátásból, a kiesett munkaerő nagyrésze pályaelhagyó. A legtöbben a kereskedelem és az építőipar felé léptek tovább, de jellemzően előfordul az is, hogy informatikus pályára váltottak a korábbi vendéglátósok.

A helyzetet tovább nehezíti az a tény, hogy a vendéglátás területén teljes munkaidőben alkalmazásban állók havi bruttó átlagkeresete 233 ezer Ft (nettó 155 ezer Ft) volt 2020-ban, ami 6,3%-kal nőtt az előző évhez képest. Ugyanakkor a vendéglátásban dolgozók átlagkeresete továbbra is az egyik legalacsonyabb, nem éri el a nemzetgazdasági átlag 60%-át.

A kutatás

A kutatás előzményei

A Turisztikai és Vendéglátó Munkaadók Országos Szövetsége (VIMOSZ) az MGYOSZ¹⁵-on keresztül csatlakozik a bértárgyalásokhoz, amelyek a kormánnyal és munkavállalói képviselőkkel zajlanak a VKF¹⁶-ben. A

¹⁴ Napi.hu, 2021.10.29.

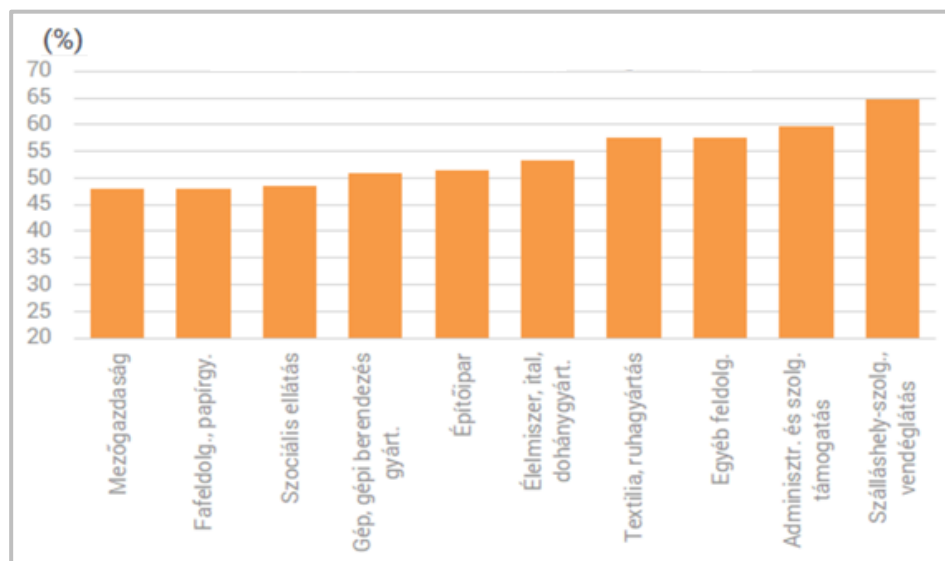
¹⁵ Munkaadók és Gyáriparosok Országos Szövetsége

¹⁶ A Versenyszféra és a Kormány Állandó Konzultációs Fóruma

VIMOSZ szeptemberben egy kérdőíves megkérdezést kezdeményezett annak érdekében, hogy vállalkozásokhoz, hogy a kormánnyal folytatandó konzultációkhoz összegyűjtse az ágazat érveit.

A szövetség a kérdőív kiértékeléséhez előzetes kutatást végzett a minimálbér havi összegének változásáról (1992–2022), az éves átlagos és kumulált infláció alakulásáról (1991–2020), a minimálbér alakulásáról a bruttó átlagkereset százalékában (1992–2021), valamint a garantált bérminimum összegének változásáról (2006–2021). Összehasonlította a kumulált infláció, minimálbér és garantált bérminimum változásait 1991-től kezdve 2022-ig.

Azóta köztudott, hogy a kormányzat szeptemberi javaslata szerint 2022. január 1-től a minimálbér összege havi bruttó 200 000 forintra, a garantált bérminimum összege pedig havi bruttó 260 000 forintra emelkedik. Ez a tény meglehetősen nagy terhet jelent a turizmus szektorban, azonban is a vendéglátásban, mivel ebben az alszektorban a legmagasabb a minimálbéren vagy bérminimumon foglalkoztatottak aránya. Az 1. ábra szerint Magyarországon a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás ágazatban ez a foglalkoztatottak 65%-át jelenti.

1. ábra: A minimálbéren vagy bérminimumon foglalkoztatottak aránya ágazatonként

Forrás: Portfolió (7)

A szekunder kutatások alapján kimutatható, hogy a minimálbér illetve a bérminimum 2022. január 1-i emelése milyen terheket ró az ágazat munkáltatóira. (2. táblázat)

Jól látható, hogy előreláthatóan

- a minimálbér költségei 13,4%-kal;
- a garantált bérminimum költségei 12,8%-kal;
- az ágazati átlagbér költségei 6,7%-kal;
- az átlagbér költségei 6,7%-kal fognak növekedni, míg
- ezzel szemben például a pénzügyi szektor átlagbér költségei még változatlanul maradásuk esetén is 3,4%-kal fognak csökkenni a jövő évben.

2. táblázat: A turizmus-vendéglátás ágazat munkáltatói összköltségének alakulása 2021-2022-ben

		Bruttó összeg (Ft)	Járulék (17%) (Ft)	A munkáltató összköltsége (Ft)
Minimálbér	2021.	167 400	28 458	195 858
	2022.	200 000	26 000	226 000
Garantált bérminimum	2021.	219 000	37 230	256 230
	2022.	260 000	33 800	293 800
Ágazati átlagbér	2021. január–július	258 000	43 860	301 860
	2022.	286 380	37 229	323 609
Átlagbér	2021. július	433 700	73 729	507 429
	2022.	481 407	62 583	543 990
Pénzügyi szektor átlagbér	2021. július	792 500	134 725	927 225
	2022.	795 500	103 025	895 525

Forrás: KSH adatok alapján VIMOSZ szerkesztés

Így a jövő évi minimálbér és garantált bérminimum megnövekedett összege csak lényeges járulékcsökkenés mellett teremthető elő a vállalkozások számára. E megállapítás alátámasztása céljából is készült a VIMOSZ kérdőíve.

A kutatás módszertana

A VIMOSZ 2021 szeptemberében tehát a szakmai szervezetek közreműködését kérte, hogy megismerhesse, a felmérésben részt vevő vállalkozásánál milyen feltételek között valósíthatók meg a minimálbér, illetve a bérminimum emelésével kapcsolatos célkitűzések.

A VIMOSZ kérdőívét összesen 221 vállalkozás töltötte ki.

A kitöltők főtevékenység szerinti megoszlása az alábbi módon alakult:

- legmagasabb arányban a kitöltők 70,59%-a (159 válaszadó) szállodai szolgáltatás, egyéb szálláshely-szolgáltatást;
- utazásszervezés és utazásközvetítést 12,67% (28 válaszadó);
- kereskedelmi vendéglátást 9,5% (21 válaszadó);
- rendezvényszervezést 5,4% (12 válaszadó);
- közétkeztetést 1,8% (4 válaszadó) végez.

A cégek székhelye szerinti arány a kitöltések alapján:

- központi régió, Budapest (93 válasz);
- egyéb kiemelt turisztikai térség (69 válasz);
- további régió (66 válasz).

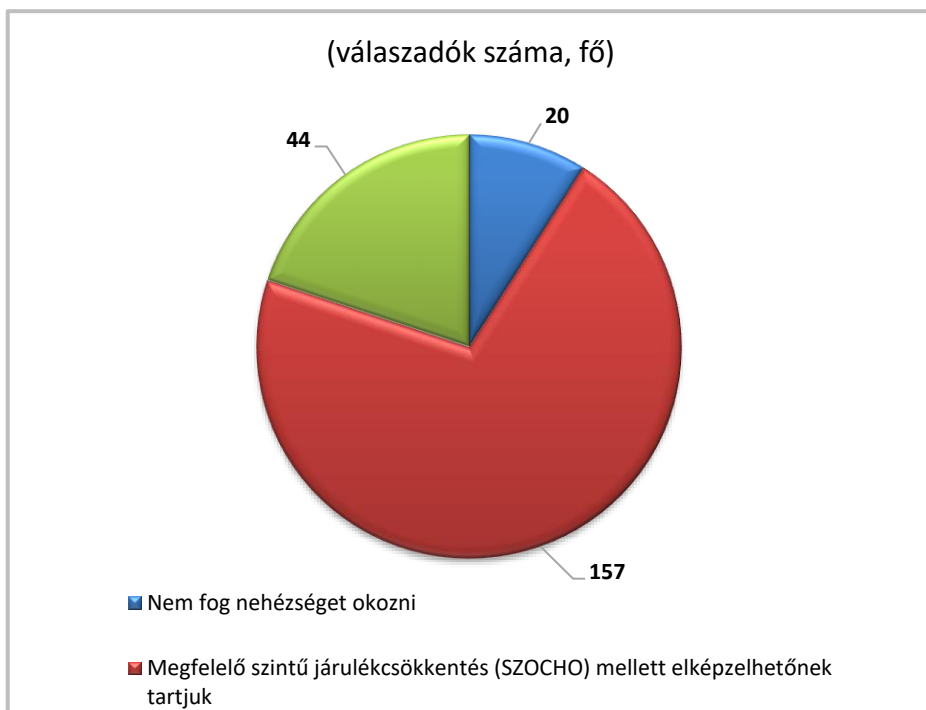
A kutatás eredményei

A felmérés kulcskérdését – miszerint a vállalkozások ki tudják-e gazdálkodni jövőre a minimálbér (200 000 Ft) és a garantált bérminimum (260 000 Ft) összegét – három szempont szerint vizsgálták.

- a) *A tevékenység helyszíne szerint* a központi régiós székhelyű vállalkozások 69,9%-a, az egyéb kiemelt turisztikai térségben elhelyezkedők 55,1%-a, és a további régiókban tevékenykedő vállalkozások 40,9%-a lesz képes előteremteni a magasabb munkabért.
- b) *A főtevékenység szerinti lebontásban az igennel válaszolók aránya:*
 - 62,2%: szállodai szolgáltatás, egyéb szálláshely-szolgáltatás
 - 58,3%: rendezvényszervezés
 - 50%: közétkeztetés
 - 47,6%: kereskedelmi vendéglátás
 - 42,9%: utazásszervezés és utazásközvetítés
- c) *A vállalkozás típusa szerint* a mikrovállalkozások 42,4%-a, a kisvállalkozások 55,7%-a, a középvállalkozások 74,5%-a, a nagyvállalatok 80%-a tekint e kérdésre pozitívan.

A vállalkozások vezetőinek 71%-a véli úgy, hogy az új, kötelező legkisebb munkabérek kigazdálkodása csak megfelelő járulékcsökkentés

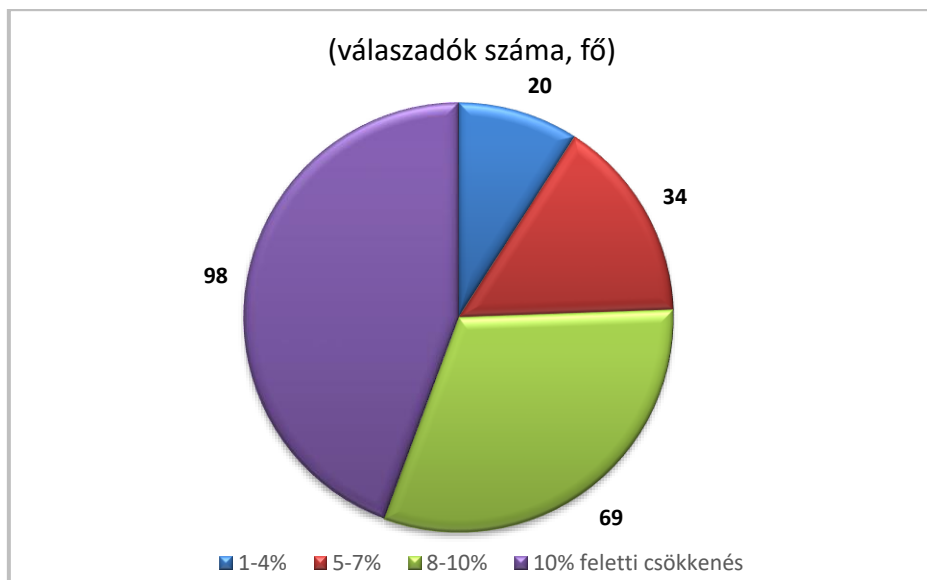
mellett tűnik elképzelhetőnek, csaknem 20% viszont e mellett sem tartja elképzelhetőnek. Csupán 9%-uk számára nem fog nehézséget okozni az emelés (2. ábra).

2. ábra: Gondot fog-e okozni a kötelező emelés?

Forrás: VIMOSZ szerkesztés

A válaszadók 44,34%-a szerint 10% feletti SZOCHO-csoökkentés szükséges ahhoz, hogy a 200 000 forintos minimálbér kigazdálkodható legyen cége számára. A kitöltők 31,22%-a adta válaszul, hogy minimum 8-10%-os, míg 15,38% szerint 5-7% adócsökkentés kellene. Csak 9,05% szerint lenne elég maximum 1-4% közötti szociális hozzájárulás adócsökkentés (3. ábra).

3. ábra: A SZOCHO (szociális hozzájárulás) adó milyen mértékű csökkenése ellensúlyozná a terheket?

Forrás: VIMOSZ szerkesztés

Következtetések

Összességében megállapítható, hogy a felmérés idején még csak tervezett emelések különböző reakciókat váltottak ki a megkérdezett vállalkozásoknál. A véleményeket jelentősen, alapvetően befolyásolta a vállalkozás mérete és elhelyezkedése, azaz, hogy turisztikai szempontból kiemelt vagy nem kiemelt desztinációban működik-e.

A válaszadók 50,2%-nál volt minimálbérre bejelentett alkalmazott, és 49,5% vélte úgy, hogy nem tudja kigazdálkodni a minimálbér és a garantált bérminimum összegét.

A legnagyobb nehézséggel a nem kiemelt turisztikai övezetben dolgozó vállalkozások számolhatnak, 60%-uk nem látja a megoldást és a mikrovállalkozások 58%-a éli meg negatívan a helyzetet.

A 221 kitöltő egyéni javaslatokat is megfogalmazott. A leggyakoribb válaszok a következők voltak:

- Speciális bértámogatásra van szükség az ágazati szempontok figyelembevételével (pl. ágazati minimálbér).
- Magasabb SZOCHO kedvezmény, bér- és járulékkedvezmény szükséges.

- A bérstruktúrát át kell alakítani, azaz a megfelelő bérrányok eléréséhez a minimálbérnél magasabb bérkategóriákban is emelni kell.
- Fel kell függeszteni a turizmusfejlesztési hozzájárulást.
- Kedvezményes közétkeztetési áfa bevezetésére van szükség.
- A szervizdíjat adómentessé kell tenni.
- Megfontolandó az SZJA-mentesség, vagy a csökkentés.
- Elviteles étel/ital ÁFÁ-ját vissza kell csökkenteni a korábbi szintre.
- A szürkén vagy feketén foglalkoztató vállalkozásokat szigorúbban kell ellenőrizni (pl. bérfizetések kapcsán).

A Next Tourism Generation Alliance (NTG) projekt válaszai a pandémiás helyzetre

A Next Tourism Generation (NTG) projekt egy négyéves kutatás, mely az EU részbeni finanszírozásában valósul meg 14 partner részvételével. A partnerek között vannak nemzetközi és nemzeti szakmai szövetségek, kamarák, oktatási, szakképzési és felnőttképzési intézmények. A projekt vezetője az olasz Federturismo, a partnerek között van brit, ír, francia, német, holland, spanyol, bolgár. Magyarországot a Soproni Egyetem és a VIMOSZ (Turisztikai és Vendéglátó Munkaadók Szövetsége) képviseli.

Az 2018-ban indult projekt célja, hogy első lépésként feltérképezze a turizmus szakma munkavállalókkal szembeni jelenlegi elvárásait, majd felvázolja a turisztikai keresleti-kínálati trendeket figyelembe vevő jövőbeni követelményeit. A vizsgálandó ismeretek-készségek között kiemelten kezeli a digitális, a „zöld” és a szociális-kulturális ismereteket-készségeket. A projekt végső célja egy új, a várható elvárásoknak megfelelő képességeket és készségeket támogató, ösztönző képzési módszer kidolgozása, tesztelése, bevezetése. A projekt befejezése a COVID-19 miatt módosult, 2022-ben zárul.

Az elmúlt évek kutatásainak eredményeként kidolgozásra kerültek a turizmus-vendéglátás öt alszektorára (szállodák, utazásszervezők és utazási irodák, vendéglátás, attrakciók, desztináció management szervezetek) vonatkozóan az ún. készségmátrixok. Ezek lényege, hogy az adott alszektor különböző méretű vállalkozásainál előforduló munkakörökhöz –és azok különböző szintjeihez – kapcsolódó elvárható készségeket és

azok fontosságát tünteti fel digitális, „zöld” és szociális készségek csoportosításban.

A készségmátrixok jelentős segítséget nyújthatnak munkáltatók és munkavállalók számára egyaránt. A leendő munkavállaló megtudhatja, a vágyott pozíció megszerzéséhez milyen készségekkel kell rendelkeznie.

A munkáltatók számára azért fontos a mátrix használata, mert, amikor egy adott pozícióra a legmegfelelőbb munkatársat szeretnék kiválasztani, a mátrix konkrétan megmutatja, milyen készségek szükségesek az adott munkakör betöltéséhez. Abban is segít a mátrix alkalmazása, hogy meg lehessen határozni az adott munkakört jelenleg betöltők készség-hiányosságait, és ezek pótlására megfelelő képzési programot lehessen indítani.

Éppen ezért az NTG projektben a mátrixok kidolgozásán túl az ezekre épülő képzési programok kidolgozása jelentette a következő nagy lépést. Több mint 60 képzési program készült el a hozzájuk tartozó segédletekkel, útmutatókkal (4. ábra).

4. ábra: Az NTG által kidolgozott „zöld” képzési programok

Forrás: <https://nexttourismgeneration.eu>

Noha a projekt eredeti célja is az volt, hogy a jövő generációi jobban felkészülhessenek a turizmus-vendéglátás szektorban való munkára, hogy olyan készségekkel rendelkezzenek, melyek megfelelnek a keresleti-kínálati trendeknek, elvárásoknak, a pandémia ezeket a célkitűzéseket még inkább megerősítette. A turisztikai-vendéglátó vállalkozások számtalan problémával szembesültek: kényszerű leállások, bezárások, a forgalom visszaesése, a munkaerő megtartásának mikéntje, a vállalkozás folytatásának kérdése.

Ebben az időszakban az is nyilvánvalóvá vált, hogy a képzés–átképzés–továbbképzés létfontosságúvá válik.

A projekt következő feladata a Nemzeti Készségcsoportok létrehozása a projektben részt vevő országokban. A Készségcsoport egy, az EU készségfejlesztési modelljének részeként létrehozott együttműködési struktúra. Már több ágazat létrehozta erre vonatkozó megoldását (Pact for Skills, PFS), és előkészületben áll a turizmus-vendéglátás ágazatban is. Így aki csatlakozik, úttörő szerepet tölthet be az ágazat EU-s fejlesztésében. Magyarországon 16 taggal – köztük szakmai szövetségekkel, egyetemekkel – már megalakult, aktív működését 2022-ben kezdi meg.

Összegzés

A pandémia világszerte óriási károkat okozott / okoz a turizmusban. Elsősorban a nemzetközi turizmus csökkenését eredményezte, de negatív hatással volt a belföldi forgalomra is. Számos turisztikai termék – például a fesztiválturizmus, kongresszusi turizmus – gyakorlatilag eltűnt.

Az egyes világturisztikai régiókban nem jött létre egységes szabályozás a pandémiás helyzet gazdasági–társadalmi jelenségeinek enyhítésére, így Európában sem.

Magyarországon a munkavállalók támogatása nem közvetlenül történt, mint az országok többségében, hanem a vállalkozások támogatásán keresztül, de erre több hónap késéssel került csak sor. 2020 nyarán, az első lezárás utáni nyitáskor nyilvánvalóvá vált, hogy a turisztikai vállalkozások jelentős része komoly, olykor megoldhatatlannak látszó problémával találta szemben magát. Budapesten, ahol a forgalom döntő része a beutazó turizmusból származik, gyakorlatilag megszűnt a turizmus, a vállalkozások egy része nem „élte túl” ezt az időszakot. Vidéken pedig, elsősorban a Balaton régióban, a hiányzó munkaerő nehezítette a szolgáltatások működtetését. Ezek a jelenségek 2021-ben is fennállnak.

A turizmus-vendéglátásban a munkaerő-hiány a fenntarthatóságot veszélyezteti. A pandémia alatt más szektorokban munkát talált dolgozók nagy része a nyitások után sem tért vissza eredeti szakmájába. Ebben a döntésben egyrészt szerepet játszott az a tény, hogy más országokhoz képest a kényszerűen kiesett – megszűnt – jövedelmet jelentős késéssel és csak kis mértékben pótolta az állam a vállalkozásokon keresztül, másrészt az is, hogy sokáig teljes bizonytalanságban éltek a dolgozók, nem lehetett tudni, kapnak-e egyáltalán valamilyen kompenzációt.

A legsürgetőbb ágazati probléma a hazai munkaerő-helyzettel kapcsolatban, hogy több tízezer kékgalléros munkavállaló hiányzik, de ezres nagyságrendű a közép- és felsővezetők hiánya is. A turisztikai felsőoktatásban jelentkezettek száma a 2019. évi 12 307 főről 2021-ben 7960 főre csökkent, ami 35%-os visszaesést jelent.

Ahhoz, hogy az ágazat a GDP-hez való közvetlen és közvetett hozzájárulása 2030-ra elérje a Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégiában megfogalmazott 30 százalékot, 600 ezer munkavállalóra lenne szükség, miközben a munkaerőhiányt jelenleg csak átmeneti tényezők enyhítik. A munkavállalók idősödő korfája, a munkaerőhiány, az elszálló alapanyag- és energiaárak miatt szélsőséges esetben még akár az is előfordulhat, hogy a belföldi nyaralás luxussá válik egyes hazai desztinációkban. A VIMOSZ szerint a helyzet megoldásában a hozzáadott érték növelése, az új technológiák bevezetése, a képzésre helyezett hangsúly növelése éppúgy segíthet, mint a csapat megtartása és a szakemberek visszacsábítása.

A turizmus-vendéglátás szektor évtizedek óta tapasztalt jellemzője a más szektorokhoz képest rendkívül alacsony átlagbér (amiben sok tényező játszik szerepet, köztük a nagy arányban foglalkoztatott nők, rész-munkaidősök, diákok, szezonális dolgozók), valamint a minimálbéren illetve bérminimumon foglalkoztatottak 65%-os aránya, ami a legmagasabb arány a hazai gazdasági szektorokban. Következésképpen az alacsony bérek sem teszik vonzóvá a turizmus-vendéglátás ágazatot.

Ebben a helyzetben két lehetséges megoldás kínálkozik. Egyrészt mindenképpen növelni kell a béreket, ennek első lépése volt a bérminimum és minimálbér 2020.január 1-i emelése. Nyilvánvaló, hogy egyúttal szükség lenne az ágazati bérstruktúra rendezésére is.

Másrészt a képzés átalakítása, új típusú képzések bevezetése segíthet a munkaerő-hiány mérséklésében. Olyan képzési -átképzési-továbbképzési programokra van szükség, melyek megfelelnek a 21. század kihívásainak, fejlesztik a digitális, „zöld” és szociális készségeket, rövid ciklusúak, rugalmasan alakíthatók, modulrendszerben végezhetőek, lehetővé téve munkáltató és dolgozó számára a tananyag legoptimálisabb módon való elsajátítását.

Erre tesz javaslatot a tanulmányban bemutatott Next Tourism Generation projekt.

Irodalomjegyzék

- Goals – Journey to 2030 (UNWTO, 2018)
DOI: <https://doi.org/10.18111/9789284419401>
- International Tourism Highlights 2019 edition, UNWTO, Madrid
DOI: <https://doi.org/10.18111/9789284421152>
- Jandala Cs. – Gál P. Z. – Böröcz L. – Darázs F.: A turizmus fenntarthatósága a pandémia után, In: Pandémia – Fenntartható Gazdálkodás – Környezettudatosság, Nemzetközi Tudományos Konferencia, Sopron, 2021. november 4.
DOI: <http://doi.org/10.35511/978-963-334-411-8>
- KSH Gyorstájékoztató: <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/gyor/ksz/ksz2110.html>
KSH: <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/gyor/ksz/ksz2110.html>
- Next Tourism Generation (NTG) Alliance: <https://nexttourismgeneration.eu/>
- Portfolio: <https://www.portfolio.hu/gazdasag/20190107/sosem-latott-szamok-kiderult-mennyien-dolgoznak-minimalberert-magyarorszagon-309419>
- Towards 2030, UNWTO 2017, Madrid
- VIMOSZ Hírlevél, 2021. december 03., 17. évfolyam 41. szám
- VIMOSZ Hírlevél, 2022. március 10., 18. évfolyam 7. szám
- WTTC:
<https://wttc.org/Portals/0/Documents/Reports/2021/WTTC-Staff-Shortages.pdf>